

програмних заходів щодо розвитку системи кредитної кооперації. Результати моніторингу повинні регулярно надаватися Координаційній раді.

Література:

1. Гончаренко В. В. Кредитні спілки як фінансові кооперативи: міжнародний досвід та українська практика.– К.: Наук. думка, 1997.– 240 с.

2. Концепція розвитку кредитної кооперації України // Україна – business.– 2006.– № 21–22.– С. 2.

3. Метеріали семінару “Кредитні спілки України: пріоритети розвитку та регуляторної політики” (Оленчика А. Я. – член Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, директор департаменту нагляду за кредитними установами).– Л.: ДКРРФПУ, 2006.– 16 с.

4. www.dfr.gov.ua – офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України.

Рецензент: д.е.н., професор Фірсов Є.О.

УДК 364.48 : 63.006 (477. 53)

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ МИРГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ

*Бредун Н. В., к.е.н., Галич О. А., к.е.н., доцент, Русанова Г. М., к.е.н., с.н.с.
Полтавська державна аграрна академія*

У статті проаналізовано сучасний стан соціальної інфраструктури сільських територій Миргородського району і внесені пропозиції щодо її покращення.

In the article the analysis of social'no-pobutovoy sphere of rural territories of the Mirgorodskogo district and making suggestions is conducted in relation to their improvement.

Постановка проблеми. Становлення та розвиток аграрного виробництва в Полтавській області, в останні роки, відбувається на основі концентрації земельних, майнових та фінансових ресурсів в інтегрованих аграрних підприємствах, що дозволяє досягати високих показників технологічної та економічної ефективності. Водночас розвиток агробізнесу актуалізував структурну невідповідність попиту і пропозиції робочої сили на ринку праці, загострив проблему безробіття сільського населення, що призвело до напруженості у забезпеченні соціальних стандартів. В останні роки в межах сільських територій помітною є значна розбіжність в рівнях життя, мають місце малозабезпеченість і бідність, надмірна диференціація рівня доходів різних категорій населення, обмеженість в реалізації базових потреб, а в кінцевому підсумку – дефіцит соціальної захищеності. Розвиток соціальної інфраструктури в ринкових умовах є надзвичайно складним завданням, яке, з урахуванням сучасної ситуації, що сформувалася в Україні, а також наявності кризових явищ, перетворюється на складну проблему, пов'язану з тривалим процесом переорієнтації соціальних пріоритетів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обґрунтуванню напрямків розвитку соціальної інфраструктури села присвячені праці М. Ф. Кропивка, П. Т. Саблука, Ю. О. Лупенка, О. Г. Булавки та ін. Проте сучасні ринкові трансформації у країні актуалізують необхідність удосконалення існуючих та напрацювання нових теоретико-методологічних, методичних і прикладних засад функціонування соціальної сфери, її адаптації до ринкових умов господарювання.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є аналіз соціально-побутової сфери сільських територій Миргородського району та обґрунтування пропозицій щодо її розвитку, що мають реалізовуватись через гарантування соціальної захищеності сільського населення, підвищення рівня життя, мінімізацію соціальних диспропорцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальна інфраструктура сільських територій включає в себе сукупність об'єктів, які опосередковано впливають на ефективність виробництва в залежності від типу ролі, яку вони відіграють в задоволенні потреб населення. До соціальної сфери відносять: школи, дитячі садочки, клуби, житлове та комунальне господарство, службу побуту, транспорт, лікарні тощо. Роль та значення соціальної інфраструктури села полягає в задоволенні загальнолюдських потреб, що пов'язані з життєдіяльністю, забезпеченням відповідних умов праці, відпочинку та культурно-освітнього рівня життя.

Розвиток та ефективне використання об'єктів соціальної інфраструктури забезпечує соціальний прогрес, стабілізацію та поліпшення соціального становища населення сільських територій, формування гідних умов їх життєдіяльності, запобігання суспільно-економічних конфліктів, досягнення високого рівня життя населення та загальний людський розвиток. Як ключова ланка, що забезпечує життєдіяльність і населення, і держави в умовах ринкових процесів, соціальна інфраструктура зазнала значних трансформацій, особливо на регіональному рівні.

Результати аналізу розвитку соціальної інфраструктури в Україні свідчать про наявність суттєвих проблем у цій сфері. В країні наявні проблеми щодо забезпечення населення послугами побутового призначення відповідно до їх потреб. Це пов'язано з недостатнім рівнем розвитку мережі побутових та інших установ обслуговування, обмеженими фінансовими можливостями підприємств і організацій та місцевих бюджетів.

Динаміка показників розвитку матеріальної бази соціальної інфраструктури сільських територій Миргородського району Полтавської області свідчить про критичну ситуацію у сферах житлово-комунального господарства, освіти та охорони здоров'я, що потребує удосконалення механізму реалізації соціальної політики. Більшість сільських населених пунктів Миргородського району мають незадовільну і недостатню мережу об'єктів соціальної інфраструктури (табл. 1).

У Миргородському районі функціонує 25 сільських та селищних рад. Лікарні є лише у 3 % сіл, амбулаторно-поліклінічні заклади – у 9 %, а 40,4 % населених пунктів не мають навіть фельдшерсько-акушерських пунктів. 78,8 % сільських населених пунктів не мають середніх закладів освіти. У 71,5 % сіл відсутні дошкільні заклади освіти, у 59,8 % – клуби та будинки культури. Села забезпечені водопроводами лише на 34 %, а каналізацією облаштовані тільки 3 % сіл, газопроводами – 43 %. Дороги з твердим покриттям мають лише 58 %, при цьому 65,7 % асфальтованого покриття вулиць села потребують капітального ремонту. Дорожнє освітлення є у 33 % сіл.

**Розвиток соціальної інфраструктури сільських населених пунктів
Миргородського району, 2005 р., 2011 р.**

Показники	Роки		2011 р. до 2005 р., %
	2005	2011	
Чисельність постійного населення – всього, осіб	31997	29219	91,3
у т. ч. у с. Великі Сорочинці	3696	3497	94,6
Наявність дошкільних закладів – всього	13	18	138,5
у т. ч. у с. Великі Сорочинці (27 посадкових місць)	1	1	100,0
Наявність шкіл – всього	28	21	75,0
у т. ч. у с. Великі Сорочинці (ЗОШ на 784 посадкових місць та школа-інтернат)	2	2	100,0
Наявність музичних шкіл – всього	1	1	100,0
у т. ч. у с. Великі Сорочинці (125 посадкових місць у 2005 р. і 101 посадкове місце у 2011 р.)	1	1	100,0
Наявність закладів охорони здоров'я: фельдшерсько-акушерські пункти – всього	31	51	164,5
у т. ч. у с. Великі Сорочинці	0	0	x
Наявність закладів охорони здоров'я: амбулаторно-поліклінічний заклад – всього	7	9	128,6
у т. ч. у с. Великі Сорочинці	1	1	100,0
дільнична лікарня – всього	5	3	60,0
у т. ч. у с. Великі Сорочинці	1	1	100,0
Наявність аптек – всього	10	11	110,0
у т. ч. у с. Великі Сорочинці	2	3	150,0
Наявність санаторіїв та баз відпочинку – всього	1	1	100,0
у т. ч. у с. Великі Сорочинці	1	1	100,0
Наявність клубів – всього	40	39	97,5
у т. ч. у с. Великі Сорочинці (400 місць у 2005 р. і 200 місць у 2011 р.)	1	1	100,0
Наявність бібліотек – всього (книжковий фонд 8680 тис. шт. у 2005 р. і 7763 тис. шт. у 2011 р.)	32	32	100,0
у т. ч. у с. Великі Сорочинці (книжковий фонд 38,6 тис. шт. у 2005 р. і 35,9 тис. шт. у 2011 р.)	1	1	100,0

Джерело: побудовано авторами на основі [1, 2]

Отже, соціальний розвиток сільських територій залишається слабким. Зменшується кількість шкіл. Закриваються лікарні, а ті що функціонують не мають гарних спеціалістів та необхідного сучасного обладнання, будівлі не ремонтувались в багатьох випадках ще з 1991 р. Бібліотеки та клуби потребують капітального ремонту, а книжковий фонд не поповнюється новою літературою.

За кількістю жителів в Миргородському районі найбільшим є с. Великі Сорочинці, яке було засноване у 1660-х роках. Комунальний дитячий садочок с. Великі Сорочинці фактично заповнений на 54 місця у 2011 р., а в 2005 р. був розрахований на 71 дитину. Заповнюваність загальноосвітньої школи I-III ступеня у 2005 р. була – 454 учні, а у 2011 р. – 333. Кількість сіл, яку обслуговує школа збільшилась до трьох. Будівля школи є типовою та потребує капіталь-

ного ремонту. У 2005 р. був один комп'ютерний клас, а в 2011 р. вже було два класи, оснащених системою «Інтернет». Школа має спортзал, спортивний майданчик, дослідну ділянку. Це село єдине має музичну школу державної форми власності. На території села знаходиться стадіон. У 2011 р. було проведено реконструкцію клубу комунальної форми власності.

Амбулаторно-поліклінічний заклад обслуговує 8 сіл, потребує капітального ремонту. Дільнична лікарня на 30 місць розрахована на 8 сіл (планується її закриття). Відстань від лікарні до найбільш віддаленого села – 22 км. У 2011 р. діяло 3 аптеки, 2 з яких мають приватну форму власності.

Такий стан соціально-побутової сфери в сільських населених пунктах є наслідком довготривалої економічної кризи в країні. Підприємства комунальної власності на селі після передачі їх у власність органів місцевого самоврядування не фінансуються з державного бюджету і не отримують достатніх коштів місцевих бюджетів, оскільки за відсутності рентабельних суб'єктів господарювання джерела їх постачання є вкрай обмеженими. Платниками місцевих податків і зборів виступають нечисленні й у фінансовому відношенні слабкі бізнесові структури. Більша частина цих надходжень передається до районного та обласного бюджетів. З цих причин чимало сільських рад – дотаційні. Їхні бюджети значною мірою формуються за рахунок трансфертів із державного бюджету, а тому юрисдикція сільських рад над певною територією є номінальною [3].

Проаналізуємо бюджет розвитку Миргородського району для с. Великі Сорочинці (табл. 2).

Таблиця 2

Бюджет розвитку Миргородського району для с. Великі Сорочинці, 2012 р.

Найменування об'єктів	Загальний обсяг фінансування у 2012 р., тис. грн	Джерела фінансування у 2012 р., тис. грн			
		Державний бюджет	Місцевий бюджет	Кошти підприємств	Інші
Реконструкція котельні Великосорочинської ЗОШ І-ІІІ ст.	298,0	-	-	-	298,0
Капітальний ремонт спортивного залу Великосорочинської ЗОШ І-ІІІ ступ.	638,0	-	-	-	638,0
Будівництво зовнішнього освітлення	7,0	-	-	-	7,0
Будівництво полігона ТПВ для села Великі Сорочинці на місці невідповідного сміттєзвалища	985,8	-	934,4	-	51,4
Проведення переоснащення експозиції Великосорочинського літературно-меморіального музею М. В. Гоголя	299,00	-	299,00	-	-
Всього для с. Великі Сорочинці	2227,8	-	1233,4	-	994,4
У % до фінансування сіл та селищ Миргородського району	17,8	-	81,9	-	9,0

Джерело: дані [2]

Отже, кошти бюджету розвитку у 2012 р. направлені на будівлю полігону, ремонт школи, освітлення села та на переоснащення експозиції музею. Проаналізуємо розвиток туризму в сільських територіях Миргородського району (табл. 3).

Таблиця 3

**Розвиток туристичних послуг у сільських територіях
Миргородського району, 2005 р., 2011 р.**

Показники	Роки		2011 р. до 2005 р., %
	2005	2011	
Наявність музеїв – всього	7	7	100,0
у т. ч. у с. Великі Сорочинці (400 місць у 2005 р. і 200 місць у 2011 р.)	2	2	100,0
Наявність садиб сільського туризму – всього	2	3	150,0
у т. ч. у с. Великі Сорочинці	0	1	x
Наявність маршрутів туризму – всього	0	1	x
у т. ч. у с. Великі Сорочинці (регіонального значення)	0	1	x

Джерело: побудовано авторами на основі [1, 2]

Отже, у селі розвивається зелений туризм, розроблений туристичний маршрут. Привабливі туристичні об'єкти с Великі Сорочинці: Спасо-Преображенська церква, Великосорочинський літературно-меморіальний музей Миколи Васильовича Гоголя; Миргородський районний історико-краєзнавчий музей; пам'ятник М. В. Гоголю, 1911 р.; музей духовності Великосорочинської санаторно-курортної школи-інтернату. Щороку останньої суботи та неділісерпня у селі відбувається Сорочинський ярмарок. Зі 1999 року він за Указом Президента отримав статус загальнонаціонального заходу.

Крім того у с. Великі Сорочинці діє готель-музей «Хутор Гоголя». Під час відпочинку відвідувачі мають змогу пізнавати природу, культуру, історію села та смакувати смачні страви.

Розвиток соціально-побутової сфери впливає на рівень життя селян (табл. 4). Життєвий рівень сільського населення залишається низьким. Переважна частина реальних доходів сільських сімей формується за рахунок фермерських та особистих селянських господарств. Стан соціально-побутової сфери в сільській місцевості є однією з найважливіших причин не тільки низької ефективності праці, а й низького рівня ставлення до праці і, що головне, масової міграції молоді в міста. Останнє явище негативним чином відбивається на кількості трудових ресурсів у галузі сільського господарства і формуванні якісного рівня трудового потенціалу [3].

Керівництво підприємства АОПП «Великосорочинське» підтримує фінансово футбольну команду с. Великі Сорочинці «Колос», виділяє для школи продукти харчування: крупи, м'ясо, молоко, олію тощо.

Більшість мешканців села працюють в аграрному орендно-приватному підприємстві «Великосорочинське» Миргородського району. Анкетні дані виявили негативні тенденції в мотивації праці молодих працівників, через низьку ступінь задоволення діяльністю установ соціально-побутової сфери в

сільській місцевості; більшість з них обрали дану сферу діяльності лише за відсутності альтернативи. Найнижчий коефіцієнт задоволення медичним обслуговуванням.

Таблиця 4

**Розвиток соціально-побутової сфери сільських населених пунктів
Миргородського району, 2005 р., 2011 р.**

Показники	Роки		2011 р. до 2005 р., %
	2005	2011	
Наявність магазинів – всього	124	141	113,7
у т. ч. у с. Великі Сорочинці (приватна форма власності)	11	24	в 2,2 рази
Наявність їдалень, буфетів, кафе, ресторанів – всього	6	10	166,7
у т. ч. у с. Великі Сорочинці (на 80 посадкових місць)	0	3	х
Наявність оптово-роздрібних ринків – всього	1	1	100,0
у т. ч. у с. Великі Сорочинці	1	1	100,0
Наявність пунктів прийому та реалізації сільськогосподарської продукції – всього	34	42	123,5
у т. ч. у с. Великі Сорочинці (прийом молока)	1	2	в 2 рази
Наявність перукарень – всього	2	3	150,0
у т. ч. у с. Великі Сорочинці	2	3	150,0
Наявність сільськогосподарських підприємств – всього	22	20	90,9
у т. ч. у с. Великі Сорочинці	1	1	100,0
Наявність фермерських господарств – всього	33	43	130,3
у т. ч. у с. Великі Сорочинці	0	0	х

Джерело: побудовано авторами на основі [1, 2]

Отже, покращення соціальної забезпеченості села дасть можливість проживати в кращих соціальних умовах та частково зупинити виїзд спеціалістів за межі села. За рахунок цього і АОПП «Великосорочинське» зможе поліпшити якісний склад працівників. Крім того місцева громада повинна активізуватись, розробити програму розвитку села та відповідно залучити можливих інвесторів.

Результати наших досліджень доводять, що розвиток соціальної інфраструктури сільських населених пунктів неможливий без активної участі держави. Орієнтація держави на подальше впровадження принципів соціальної ринкової економіки кардинально змінює роль соціальної сфери у вирішенні соціальних проблем та досягненні високого рівня життя населення України, адже саме ця сфера діяльності є однією з найважливіших у житті суспільства та охоплює інтереси всіх верств населення, умови їх праці, побуту, здоров'я та відпочинку. В умовах переорієнтації економіки на ринкові відносини вирішення соціальних проблем економічного розвитку має першочергове значення. Комплексний підхід до вирішення цих проблем дозволить уникнути негативних соціальних явищ та протиріч, згладити соціальну нерівність та створити соціально справедливе суспільство.

Висновки. Таким чином, можемо зробити узагальнення, що процес формування соціальної інфраструктури є досить тривалий і нерозривно пов'язаний з певними ресурсами, жорстко прив'язаний до території й багато в чому залежить від територіальної організації сфери виробництва й сфери обігу. Розвиток соціально-побутової та виробничої сфери села, розвиток зеленого туризму, є основою збереження сільського поселення, самобутніх традицій їх жителів, що дозволить зберегти молодь в селі та як наслідок – підвищити продуктивність праці та інноваційність в аграрних підприємствах.

Література:

1. Паспортизація сільських населених пунктів Миргородського району / Дані Полтавського науково-дослідного центру продуктивності агропромислового комплексу «Полтаваагропродуктивність».

2. Офіційний сайт Миргородської райдержадміністрації [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.adm-pl.gov.ua/myrgorod>.

3. Суб'єкти управління сільськими територіями як політичні інститути [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.br.com.ua>.

Рецензент: д.е.н., професор Махмудов Х.З.

УДК 339:330.131.5

ОЦІНКА ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Брояка А.А., к.е.н.

Вінницький національний аграрний університет

У статті розглянуто теоретичні підходи до оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) підприємства. Досліджено ЗЕД та її ефективність на прикладі ПрАТ «Вінницький завод фруктових концентратів і вин» та запропоновано заходи щодо її покращення.

The theoretical approaches to the assessment of efficiency of enterprise foreign economic activity are reviewed. Studied foreign-economic activity and its efficiency on Private Joint Stock Company «Vinnytsia Plant of Fruit Concentrates and Wines», its improvement trends are offered.

Постановка проблеми. Зовнішньоекономічна діяльність є істотним фактором розвитку національного виробництва. Ефективна зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) підприємств сприяє зміцненню експортного потенціалу країни, підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках, формуванню раціональної структури експорту й імпорту, залученню іноземних інвестицій, сучасному переобладнанню підприємств тощо. Тому здійснення систематичної оцінки ефективності ЗЕД дозволяє підприємству своєчасно виробити відповідні заходи щодо її покращення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням оцінки економічної ефективності ЗЕД підприємства займаються ряд вчених: метою методики Дем'яненко А. Г. є визначення впливу окремих факторів на ефективність ЗЕД, що створює можливість кількісної оцінки дії кожного з них [1, с. 23-24]; Миролубова Т. В. запропонувала таку сукупність показників, як абсолютна